

Провідники історичної пам'яті: до 20-річчя серії «Краєзнавці Сумщини»

Здається, ні в якій іншій області нашої країни немає таких палких, самовідданих, справжніх краєзнавців, як у нас на Сумщині. До цього висновку ми прийшли, працюючи над серією біобібліографічних покажчиків «Краєзнавці Сумщини», якій в цьому році виповнюється 20 літ.

Починалося все у 1995 році, коли ми запланували серію і почали роботу над першим покажчиком. Тоді ще був живий Геннадій Терентійович Петров. У культурно-наукових колах Сумщини та і всієї України його ім'я було добре відоме і тоді і зараз. Він з тих, хто не має нагород, але має ім'я. Талановитий журналіст, дослідник рідного краю за покликом душі, щирий українець і патріот, «ходяча енциклопедія» (так його називали друзі), інтелектуал. Геннадій Петров вважав, що жити без книги – це взагалі на світі не жити, тому архіви і бібліотеки були його другою домівкою, в т. ч. і наша бібліотека, особливо відділ краєзнавчої літератури і бібліографії. Наші колеги, які працюють саме у відділах краєзнавства, добре знають, що без дружби бібліотекаря із знавцями краю в роботі не обійтись. Дякувати долі, що таким вчителем, добрим другом, авторитетним порадиником з питань краєзнавства для нас став Геннадій Терентійович. Упевнені, що якби не знайомство з цією унікальною особистістю, щиро закоханою у свій край, у нас не народилась би і сама ідея про серію. За нашим проханням Геннадій Терентійович склав перелік краєзнавців для серії, який став нам дороговказом та своєрідним благословенням на цю відповідальну, історично значиму справу. Звичайно, перший покажчик серії «Краєзнавці Сумщини» ми присвятили саме шановному Г. Петрову до його 60-річчя від дня народження, вийшов він у травні 1996 року.

З 24-х імен цього списку на сьогоднішній день нами опрацьовано 17 (покажчиків вийшло 21 – чотири з них витримали друге видання) (перелік покажчиків додається) і два зараз у роботі.

Покажчики видаються, в основному, до ювілейних дат дослідників. Праця над кожним з них – це окреме наукове дослідження як самої творчої спадщини краєзнавця, так і його біографії. До цих імен ми звертаємось вперше в історії.

У роботі над покажчиками нам судила доля спілкуватися і працювати разом з краєзнавцями: Г. Т. Петровим, Л. П. Сапухіною, В. В. Терлецьким, Г. В. Дібровою, Б. І. Ткаченком, С. І. Побожієм, В. Ю. Голубченком, В. Дудченком, В. Б. Звагельським.

Крім унікальної можливості особистого знайомства з дослідниками, таке співробітництво гарантувало максимальну повноту і точність зібраної бібліографії, дало змогу включити матеріали, опубліковані авторами під псевдонімами, криптонімами, або без підпису і одержати з перших рук дані про основні віхи життя і діяльності, автобіографії краєзнавців, що сприяло уникненню помилок і неточностей.

Ми щиро вдячні за допомогу у складанні бібліографії: Павла Сапухіна – його доньці Л. П. Сапухіній, Івана Абрамова – знавцю і досліднику його життя і творчості В. В. Терлецькому, Івана Рябініна – науковому співробітнику Державного історико-культурного заповідника у м. Путивль О. М. Лепьошкіній.

В основному бібліографію складено на основі фонду і Зведеного краєзнавчого каталогу нашої бібліотеки, а також шляхом перегляду місцевих (районних, обласних) газет (у передмовях це конкретно оговорюється), а в роботі над покажчиком, присвяченим І. Рябініну, був використаний також фонд Харківської Державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, матеріали Державного архіву Курської області Російської Федерації. Майже всі джерела, включені до покажчиків, обов'язково опрацьовувалися *de visu*, анотувались.

Структура всіх біобібліографічних покажчиків серії «Краєзнавці Сумщини», як правило, типова. Розпочинається посібник з передмови,

біографічної довідки з переліком основних фактів з життя і діяльності певної особистості, автобіографії, спогадів чи статті спеціалістів про життєвий і творчий шлях дослідника. Зміст покажчика розкривають два основних розділи: публікації краєзнавця і література про нього. Для зручності користування посібником подається допоміжний апарат, який складається з іменного, географічного покажчиків. Обов'язковим елементом також є фотографії.

Кожний покажчик має свої особливості і оригінальні риси – також, як і самі індивідуальності краєзнавців, тобто різнобічність їх творчої діяльності сприяла урізноманітненню структури посібника. Так, біобібліографічні покажчики «Лада Сапухіна» і «Геннадій Петров» містять інформацію про виступи краєзнавців по місцевому телебаченню і радіо, «Григорій Діброва», «Борис Ткаченко», «Микола Андреев» – літературний доробок, «Юрій Ступак» – переклади, рецензії. Покажчик «Сергій Побожій» має рубрики, які характеризують дослідника ще й як редактора і рецензента, бібліографа і художника. Посібник «Віктор Терлецький» – єдиний, який має рубрику «Відгуки відомих діячів літератури про краєзнавчу діяльність В. В. Терлецького».

Праця над покажчиками серії «Краєзнавці Сумщини» об'ємна, копітка, відповідальна, але кожного разу, з виходом у світ чергового покажчика ми тільки все більше переконуємось, що робимо справу історично необхідну. Десятки сотень розпорошених у часі і видавничому просторі публікацій краєзнавця збираються у покажчику воедино, і це дає уявлення щодо всього доробку дослідника. Кожний посібник – це данина шани і поваги дослідникам малої батьківщини, їхній наполегливій і самовідданій праці.

Наші краєзнавці за фахом – журналісти, педагоги, музейні працівники, агрономи, письменники, бібліотекарі, а за станом душі – ентузіасти, безкорисливі подвижники, які трудяться на краєзнавчій ниві без винагороди, за покликом серця. Ними зроблено і досліджено дуже багато і на високому науковому рівні. З великою любов'ю і пошаною хочеться, хоча б основне, сказати про кожного із них.

Іван Матвійович **Рябінін** (1834–1912) увійшов в історію як перший дослідник історії м. Путивль, у 1902 р. він брав участь у роботі

XII Археологічного з'їзду в Харкові. Основним предметом досліджень Івана Спиридоновича **Абрамова** (1874–1960) була народна культура, фольклор та етнографія рідного йому містечка Вороніж Глухівського повіту, нині Шосткинського району Сумської області. Дивовижна плідність краєзнавчих досліджень (більше 500) Павла Андрійовича **Сапухіна** (1893–1970), широкий діапазон його інтересів (історичне, літературно-мистецьке краєзнавство, топоніміка, пам'ятки природи, археології, історії, та культури) і чесність у поводженні з фактами зробили пам'ять про нього неминущою. Вагомий доробок з літературно-мистецького краєзнавства літописця з Глухова Якіма Олександровича **Кривка** (1903–1980) і сьогодні слугує нащадкам. Іван Петрович **Рябенко** (1905–?) увійшов в історію конотопського краєзнавства, насамперед, як пристрасний шевченкознавець. Найбільшим досягненням Юрія Петровича **Ступака** (1911–1979) є його дослідження зв'язків видатних художників з Сумщиною. Вчитель-краєзнавець з с. Уланове Глухівського району Петро Іванович **Кисиленко** (1913–1995) знаний як засновник і директор краєзнавчого музею у своєму селі, автор історії своєї школи і села. Немеркнучою зіркою світить над Шосткинщиною ім'я Миколи Артемовича **Андреева** (1920–1995), дослідника історії селища Вороніж Шосткинського району та його визначних уродженців. Заслуга Геннадія Терентійовича **Петрова** (1936–1996), передусім, в тім, що ним було відроджено пам'ять про замовчуваних, репресованих в роки сталінщини видатних земляків Сумщини, більшість з його 400 оригінальних публікацій – це авторські першовідкриття з історичного, літературного, мистецького краєзнавства Сумщини.

З сьогоднішніх краєзнавців **м. Суми** у серію увійшли: найавторитетніший дослідник дожовтневого періоду історії нашого міста Лада Павлівна **Сапухіна**; автор «Шевченківського словника Сумщини», довідника про сумських дослідників «Слова о полку Ігоревім», навчального посібника «Сумщина в історії України» та ін. Володимир Юхимович **Голубченко**; автор ідеї і головний редактор енциклопедії «Сумщина в іменах», засновник Всеукраїнського наукового історичного журналу «Сумська старовина», автор «Історичного краєзнавства Сумщини», дослідник «Слова о полку Ігоревім» Віктор Борисович **Звагельський**; дослідник зв'язків з

Сумщиною відомих українських і російських художників і критиків мистецтвознавець Сергій Іванович **Побожій**.

В серії відображені імена наших сучасників – відомих краєзнавців **області**: одного з перших дослідників голодомору 1932-1933 рр. Бориса Івановича **Ткаченка** з м. Лебедин; ушинськознавця з м. Шостка, дослідника життя і творчості своїх визначних земляків і зв'язків з краєм відомих особистостей Віктора Володимировича **Терлецького**; дослідника з м. Ромни Григорія Володимировича **Діброва**, який більшість своїх статей присвятив історії і діяльності Роменського краєзнавчого музею, історії свого міста і відомим уродженцям краю, репресованим землякам; Володимира Григоровича **Дудченка** з м. Лебедин, який вніс значний вклад у вивчення Шевченкіани, життя і діяльності видатних земляків, історії вулиць.

Л. П. Сапухіна, Г. Т. Петров, В. В. Терлецький, М. А. Андреев є авторами нарисів в фунда-

ментальній «Історії міст і сіл Української РСР. Сумська область» (1973, 1980 рр.).

Сподіваємось, що біобібліографічні покажчики серії «Краєзнавці Сумщини» допоможуть ввести імена наших дослідників у науковий обіг країни, вписати в підручники з історії Сумщини і України, у всеукраїнські довідники, енциклопедії, їхні історичні здобутки займуть своє чільне місце у новій редакції «Історії міст і сіл України». Віримо, що вони стануть основою для подальших видань збірників публікацій наших краєзнавців. Так, як це сталося з покажчиком «Геннадій Петров: до 75-річчя від дня народження», який був використаний Державним архівом Сумської області у 2013 р. при підготовці в електронному вигляді «Матеріалів других Петровських читань», до яких включено також тексти всіх статей краєзнавця і літератури про нього (всього 1089 сторінок).

З повними текстами друкованої бібліографічної продукції можна ознайомитися на сайті бібліотеки: <http://ounb.sumy.ua/>

Список біобібліографічних покажчиків серії «Краєзнавці Сумщини»:

«Геннадій **Петров** : до 60-річчя від дня народження» (1996, 56 с.).

«Віктор **Терлецький** : до 60-річчя від дня народження» (1996, 40 с.).

«Павло **Сапухін** (1893–1970) : до 105-річчя від дня народження» (1998, 52 с.).

«Лада **Сапухіна**» (1998, 20 с.).

«Григорій **Діброва** : до 50-річчя від дня народження» (2001, 94 с.).

«Борис **Ткаченко** : до 65-річчя від дня народження» (2002, 28 с.).

«Яким **Кривко** (1903–1980) : до 100-річчя від дня народження» (2003, 32 с.).

«Сергій **Побожій** : до 50-річчя від дня народження» (2004, 92 с.).

«Володимир **Голубченко** : до 70-річчя від дня народження» (2007, 58 с.).

«Петро **Кисиленко** (1913–1995) : до 95-річчя від дня народження» (2008, 54 с.).

«Володимир **Дудченко**» (2009, 48 с.).

«Віктор **Звагельський** : до 55-річчя від дня народження» (2010, 126 с.).

«Юрій **Ступак** (1911–1979) : до 100-річчя від дня народження» (2011, 36 с.).

«Геннадій **Петров** (1936–1996) : до 75-річчя від дня народження». – 2-ге вид. (2011, 74 с.).

«Віктор **Терлецький** : до 75-річчя від дня народження». – 2-ге вид. (2011, 70 с.).

«Іван **Абрамов** (1874–1960)» (2012, 30 с.).

«Іван **Рябенко** (1905–?)» (2012, 30 с.).

«Борис **Ткаченко** : до 75-річчя від дня народження». – 2-ге вид. (2012, Ч. I. – 63 с.; Ч. II. – 34 с.).

«Микола **Андреев** (1920–1995)» (2013, 27 с.).

«Іван **Рябінін** (1834–1912) : до 180-річчя від дня народження» (2014, 38 с.).

«Сергій **Побожій** : до 60-річчя від дня народження». – 2-ге вид. (2014, 97 с.).